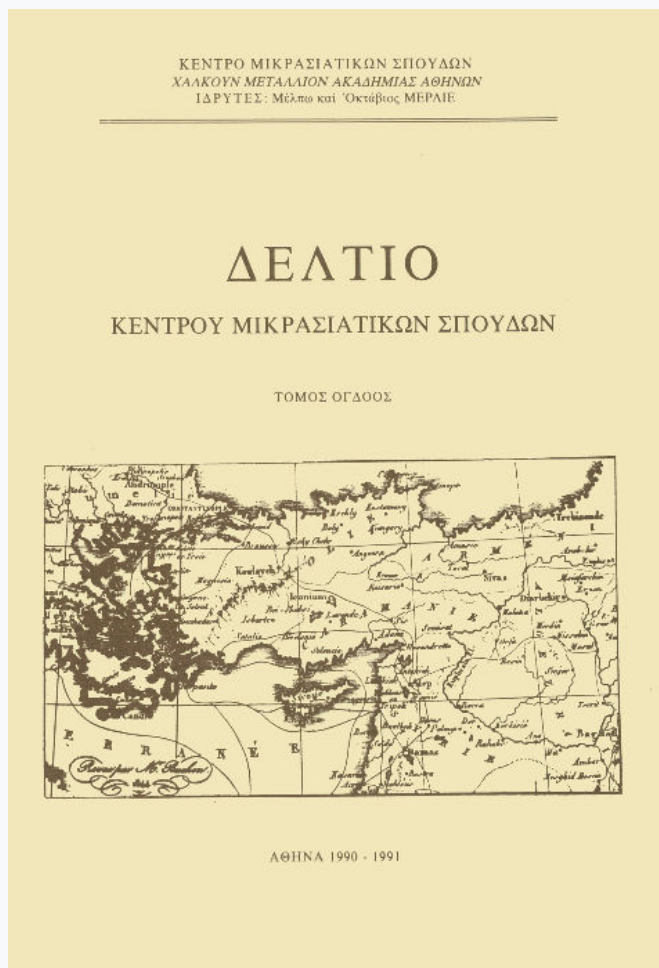

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 8 (1990)

Προλεγόμενα στο βιβλίο του Βαράσου της
Καππαδοκίας: [1934-1935]

Δημήτρης Λουκόπουλος

doi: [10.12681/deltiokms.240](https://doi.org/10.12681/deltiokms.240)

Copyright © 2015, Δημήτρης Λουκόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λουκόπουλος Δ. (1990). Προλεγόμενα στο βιβλίο του Βαράσου της Καππαδοκίας: [1934-1935]. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 8, 239–244. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.240>

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΒΑΡΑΣΟΥ
ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ
[1934-1935]

Ἄρχικὸ καὶ βασικὸ σκοπὸ τοῦ τῷ Μουσικῷ Λαογραφικῷ Ἀρχεῖο ἔβαλε νὰ περισώσῃ τὰ τραγούδια καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὰ προσφυγικά, πού σὰ νιόφερτα καὶ σκορπισμένα δῶ κεῖ μαζί μὲ κείνους πού τὰ τραγουδοῦν πᾶνε σιγὰ-σιγὰ νὰ ἐκλείψουν.

Εὐθὺς πού μπήκαμε ὁμως μέσα στὶς προσφυγικὲς μᾶζες κι ἀρχίσαμε νὰ ἀνασκαλεύουμε τὴν πολὺπλευρὴ καὶ πολυσύνθετὴ ζωὴ τῶν προσφύγων, νιώσαμε καὶ πὼς δὲν πρέπει νὰ περιοριστοῦμε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὰ τραγούδια τους, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ξαπλώσουμε τὴν ἔρευνα καὶ σ' ὅλη τους τὴ λαογραφία πού μέρος τῆς εἶναι καὶ τὰ τραγούδια. Ἐτσι θὰ ἦταν δυνατόν νὰ μελετηθῇ καὶ τὸ τραγούδι πὺ καλὰ μέσα στὸ λαογραφικὸ τοῦ περιβάλλον ἀπ' ὅπου ξεπετάχτηκε, ἀπαράλλαχτα ὅπως πὺ καλὰ μελετιέται τὸ κάθε ζῶο καὶ φυτὸ στὸν τόπο ὅπου ζῇ παρὰ ἔξω ἀπ' αὐτόν.

Σιγὰ-σιγὰ εἶδαμε ἔτσι πὼς ἡ δουλειὰ παίρνει πλάτος, καὶ πλάτος πολὺ ἐνδιαφέρον· γενικέψαμε λοιπὸν τὴν προσπάθειά μας δίχως νὰ τόχουμε στὸ νοῦ μας ἀπ' ἀρχῆς. Μᾶς τράβηξε ἡ ἰδέα πὼς χρέος τῆς σύγχρονης γενεᾶς μας εἶναι νὰ περισώσῃ καὶ τὴ λαογραφία τῶν προσφύγων, γιατί δίχως ἄλλο, ἂν αὐτὸ δὲ γίνη, ἡ λαογραφία τους θὰ συνταφῇ μὲ κείνους πού τὴν ἔφεραν ἀπὸ τοὺς τόπους πού ἀφήκαν γιὰ νὰ γίνουν οἱ πρόσφυγές μας.

Τὰ παιδιὰ τῶν προσφύγων —τὸ βλέπομε ὀλοφάνερα— μόνο τὴν ἀνάμνηση τῆς γενέτειρας τῶν γονέων τους καὶ τὴν ἡχὴ τοῦ χαλασμοῦ τους τὸ πολὺ-πολὺ θὰ ἐπιζήσουν· τ' ἄλλα θὰ τὰ λησμονήσουν. Εἶναι φυσικὸ νὰ ἀφομοιωθοῦν πέρα γιὰ πέρα. Τὴ βλέπομε καὶ τώρα τὴν ἀφομοίωση. Τὰ προσφυγόπουλα οὐτε καὶ θέλουν νὰ προσέξουν στῶν γονέων τους τὴ λαογραφία. Περιφρονοῦν τὰ παλιὰ κείμενα σὰν ἀσυγχρόνιστα, σὰν ἔξω ἀπὸ τόπο. Εἶδαμε ἐξἄλλου πὼς τὸ Κράτος ὥς τώρα τὸ μόνο ἐνδιαφέρον πού ἔδειξε γιὰ τοὺς πρόσφυγες ἦταν γιὰ τὴν ἀποκατάστασή τους· γι' ἄλλο τίποτε δὲ φρόντισε.

Νὰ οἱ λόγοι πού ἐπέβαλαν νὰ ἐκτείνωμε τὸν κύκλο τῆς ἐνέργειας τοῦ Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου καὶ στὴ λαογραφία τους· κι ἀρχίσαμε νὰ συλλέγουμε κατὰ ἓνα ὀρισμένο σχέδιο ὑλικὸ ὅσο τὸ δυνατόν πὺ πολὺ. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε ἀπὸ τὴν Καππαδοκία. Αὐτὴ σὰν ξέχωρο ἐντελῶς τμήμα ἀπὸ τὰ

Η ΜΕΛΠΩ MERLIER, ὁ Δ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ καὶ ἕνας πρᾶγουδιστής.

άλλα όπου ζούσαν Έλληνες, έχει και πιά μεγάλο τό ενδιαφέρον. Έξον από τὰ άλλα, ή Καππαδοκία τό ύλικό πού δίνει, τό δίνει σέ ιδιότυπη γλώσσα γλώσσα άκατανόητη από τούς άλλους Έλληνες, γιατί σχηματίστηκε μόνη της δίχως νά έρχεται σ' έπαφή με τό κοινό γλωσσικό όργανο του άλλου Έλληνισμού, τή δημοτική γλώσσα. 'Απ' αὐτή τήν άποψη τό λαογραφικό ύλικό τής Καππαδοκίας έχει και γλωσσικό ενδιαφέρον μεγάλο, πού έμεις οί Έλληνες δέ νιώσαμε άκόμα. Δέ νιώσαμε δηλαδή πόση σημασία έχει μέσα στον όλον πολιτισμό μας ή πλατιά γνώση όλων τών γλωσσικών ιδιωμάτων μας. 'Απ' τὰ πολλά γλωσσικά ιδιώματα τής Καππαδοκίας ένα είναι και κείνο πού μιλιέτανε στο Βαρασό και πέντε άλλα χωριά πού χτίστηκαν από Βαρσώτες, άποικίες του.

Πρώτος άπ' όλους πού μελέτησε όπωσούν τὰ Καππαδοκικά γλωσσικά ιδιώματα είναι ό μακαρίτης Π. Κ. Καρολίδης κι έβγαλε στη Σμύρνη τό 1885 «Γλωσσάριον συγκριτικόν Έλληνοκαππαδοκικών λέξεων ήτοι ή έν Καππαδοκία λαλουμένη έλληνική διάλεκτος και τὰ έν αὐτῇ σωζόμενα ίχνη τής αρχαίας Καππαδοκικής γλώσσης»· πιά πλατιά μιλεί για τό φαρασιώτικο ιδίωμα. Τούτον τόν άκολούθησε ό Paul de Lagarde με μιά του άνακοίνωση στα 1886 «Neugriechisches aus Kleinasien» στη Göttingen. Στα 1909 έβγαλε κι ό H. Gregoire Γραμματικές σημειώσεις κι ένα λαϊκό παραμύθι από τὰ Φάρασα, όπου έμεινε δυό μέρες.

Ό 'Αρχέλαος στη «Σινασό» του (σ. 137) μάς έδωσε ένα υπόδειγμα λόγου Βαρασιώτικου αλλά πολύ άτελές κι άμελέτητο. Κείνος όμως πού μελέτησε αλήθεια, έπίμονα και έπιστημονικά τὰ γλωσσικά ιδιώματα τής Καππαδοκίας είναι ό 'Αγγλος καθηγητής κ. R. M. Dawkins κι έβγαλε στο Cambridge τό 1916 κι ένα όγκώδη τόμο από 695 σελίδες γραμματική, κείμενα και γλωσσάριο. 'Από τή γλωσσική πλευρά κανείς άλλος ως τώρα δέ μελέτησε τήν Καππαδοκία τόσο όσο ό άκούραστος αὐτός 'Αγγλος. Ό,τι έκαμε για τό ιστορικό και άρχαιολογικό μέρος ό Γάλλος κληρικός S. de Jerphanion έκαμε τούτος για τὰ γλωσσικά τής Καππαδοκίας ιδιώματα. Αὐτά και κάτι άλλα ψίχουλα έχουμε για δοκουμένα μας. Τί πειράζει όμως, άφού έχουμε όλην τήν έμψυχη Καππαδοκία έδώ; Οί πολυποίκιλοι λαοί της, νά τό άντικείμενο τής μελέτης μας τής λαογραφικής, πλουσιώτατο και ίκανοποιητικό.

Ό Διευθύντρια του Μουσικού Λαογραφικού 'Αρχείου κ. Μέλπω Μερλιέ έξον άπ' τούς μουσικούς μελάδες άνάλαβε και τήν κολοσσιαία προσπάθεια νά περιμαζέψη τὰ κείμενα τών Καππαδοκικών τραγουδιών σέ ένα corpus, έπειτα παράλληλα μ' αὐτό και τή λαογραφία όλων τών βόρειων περιφερειών τής Καππαδοκίας, δηλαδή καταπιάστηκε με δουλειά πού θά κοστίση χρόνο άρκετό και κόπους παραπολλούς.

Σέ μένα άνατέθηκε ή μάλλον έτυχε νά πέσω στα Φάρασα και τες άποικίες τους. Μαθημένος όπως είμαι από τέτοιες δουλειές στην αρχή τό πῆρα για εύκολο πῆμα και νόμισα πώς γρήγορα θά τελειώσω. Σιγά-σιγά όμως κατάλαβα πώς ή δουλειά πού καταπιάστηκε σκοντάφτει στη γλώσσα. Δίχως νά μάθω τή Φαρασιώτικη γλώσσα είναι άδύνατο νά βγώ σ' άποτέλεσμα, αλλά

και ἂν ἔβγω ἡ ἐργασία μου θὰ ἦτον ἀνάξια λόγου, θὰ τῆς ἔλειπε ἡ ζωντάνια και τὸ χρῶμα.

Ἔτσι τῶρα και τρία χρόνια ρίχτηκα μετὰ τοῦτρα στὴ διάλεκτο. Καλύτερο βοήθο στὴν προσπάθειά μου εἶχα τὸν Dawkins. Στὴν ἀρχὴ ἔγραφα τὰ φαρασιώτικα ὅλο μετὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα ἀκολουθώντας τὴ γραφὴ τοῦ Ἀναστασίου Λεβίδου πὺν φαρασιώτικες παροιμίες τοῦ τύπωσε ὁ Dawkins στὴ «Λαογραφία» (τ. ΙΑ΄, σ. 131). Ὡστόσο ἡ γραφὴ αὐτὴ δὲν ἱκανοποιῶσε. Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπασχόλησε τὴν κ. Μερλιέ και μένα παραπολύ. Εἶναι ζήτημα ἀπὸ τὰ πρωταρχικά. Τελευταῖα κατὰληξα νὰ ἀκολουθήσω τὴ γραφὴ τοῦ κ. Dawkins και αὐτὴν ἀκολουθῶ ὅσο μοῦ εἶναι δυνατόν, μὴ πὺν ἡ Διευθύντρια κ. Μερλιέ δὲν τὸ βρίσκει ὀρθὸ νὰ ἀκολουθοῦμε τυφλὰ ἓνα σύστημα γραφῆς, πὺν μπορεί νὰ μὴν εἶναι και σωστό· ἐξάλλου ἡ προσπάθειά της εἶναι νὰ μεταθῇ τὴν εὐθύνη τῆς γραφῆς σὲ ὅμους γλωσσολόγου γιὰ νὰ εἶναι ἡσυχῇ, ὅτι ἡ δουλειὰ γίνεται μετὰ τὸν πιὸ τέλειο τρόπο. Ἔτσι εἶναι! ἀλλὰ τάχα θὰ βρεθῇ αὐτὸς ὁ γλωσσολόγος! Δὲν τὸ πιστεύω, και ἔτσι πάλι στὰ δικά μας φῶτα ἔστω και θαμπὰ πρέπει νὰ στηριχτοῦμε· ἐπομένως και ὅσοι θὰ διαβάσουν τὰ κείμενά μας, ἂς ἔχουν ὑπόψει τοὺς πῶς φθογγολογικὰ δὲν τὰ ἔχουν τέλεια, ὅπως τὰ ἔχουν τουλάχιστο μορφολογικά.

Ἀπὸ τὰ βιβλία ἐλάχιστο μπορεί νὰ μάθῃ κανεῖς γιὰ τὰ Φάρασα. Δικαίωμα και ξένοι δὲν ἔγραψαν, παρὰ μιὰ ἀπλὴ μνεῖα ἔκαμαν γιὰ τὸ ἀπόκεντρο αὐτὸ χωριό.

Ἀπὸ τοὺς δικούς μας ὁ Καρολίδης πρῶτος στὸ ἔργο τοῦ πὺν εἶδαμε παραπάνω κάνει μιὰ θύμηση κοντὰ στὰ τόσα γλωσσικά. Ἐπειτα ὁ Ρίζος στὰ «Καππαδοκικά» τοῦ (σ. 80 Ἐκδ. 1856 Κων/πολ.) και ὁ Ἀρχέλαος (Σαραντίδης) στὴ «Σινασσό» τοῦ (σ. 121). Ἀπὸ τοὺς ξένους ὁ Reclus (p. 548) μιλεῖ γιὰ ὁμάδες Ἑλλήνων πὺν διατήρησαν τὴν ἑλληνικὴ τοὺς συνείδηση και τὴ γλῶσσα κεῖ πὺν ἀρχίζει ἡ χερσονήσος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, και ὀνομάζει τὰ Φάρασα ἀετοφωλιά πὺν δεσπόζει τῶν γύρω τοῦ.

Ἀπ' αὐτὰ πὺν μπόρεσα νὰ ἰδῶ και νὰ διαβάσω εἶδα πῶς πολὺ λίγη σχετικῶς προσοχὴ δόθηκε στὰ Φάρασα, και ἦταν ἐπόμενο. Ἐνας πὺν μελετᾷ τὴν Καππαδοκία, τὴ μελετᾷ σὰν ἓνα σύνολο και ἡ μελέτη τοῦ λοιποῦ δὲν μπορεί νὰ εἶναι ἐιδική. Τὰ Φάρασα σὰν μέρος ἑνὸς συνόλου δὲν ἦταν δυνατόν παρὰ σὰ μέρος τοῦ συνόλου τούτου νὰ μελετιέται, ἐπόμενο λοιπὸν νὰ μὴν ἔχη τὸ πλάτος και βάθος πὺν τοῦ ἀξίζει.

Μετὰ τὴν ἐργασία πὺν τολμῶ νὰ παρουσιάσω, δὲν νομίζω ὅτι ἐξαντλῶ και τὸ θέμα· ἓνα μόνο ἱσχυρίζομαι πῶς μῆκα πὺν βαθιὰ στὰ ἔγκατα αὐτοῦ τοῦ θέματος, πὺν δὲν εἶναι μόνο λαογραφικὸ, παρὰ και γλωσσικὸ. Καὶ λέγοντας «πιὸ βαθιά», ἐννοῶ, πῶς τὸ γλωσσολαογραφικὸ ὕλικὸ πὺν προσφέρω εἶναι πλουσιώτατο. Θὰ εἶναι τουλάχιστο τόσο πλούσιο ὥστε νὰ μποροῦν ἐιδικοί γλωσσολόγοι νὰ βγάλουν τὰ ὅσα λείπουν ἀκόμα ἐπιστημονικὰ (γραμματικῆς, συντακτικοῦ και ἄλλα) συμπεράσματα. Θὰ μποροῦν ἐπιστήμονες λαογράφοι νὰ παραδεχτοῦν ὅτι ἔχουμε ἀποθησαυρίσει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῶν Φαράσων.

Με τὴν ἐργασία ποὺ παρουσιάζω, ἐγὼ πρῶτος δὲν εἶμαι ἱκανοποιημένος. Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ ἓνα τιποτένιο ἐλληνικὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα καὶ μιὰ φτωχὴ λαογραφικὴ γωνία, ἀλλὰ γιὰ ἓναν ὁλόκληρο ἐλληνικὸ πολιτισμὸ ποὺ σὲ μικρογραφία μᾶς δίνει νὰ καταλάβωμε τί ἦταν ὁ Καππαδοκικὸς πολιτισμός, εἴτε βυζαντινὸ τὸν θέλετε, εἴτε ρωμαϊκὸ, εἴτε ἀλεξανδρινό, εἴτε ὅ,τι δὴποτε ἄλλο!

Θαρρεῖ κανεῖς πὼς παραμέρισε στὰ ἀπρόσιτα κεῖνα μέρη ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπ' τὸν Καππαδοκικὸ πολιτισμὸ γιὰ νὰ βρῇ ἄσυλο. Ὅ,τι γιὰ τὸ βυζαντινὸ θρησκευτικὸ πολιτισμὸ εἶναι τὸ Ἅγιο Ὅρος, τὸ ἴδιο νομίζω μπορεῖ νὰ θεωρεῖται καὶ ἡ κοιλάδα τοῦ Ζαμάντη ποὺ ἀνοίγεται ἀνάμεσα στὶς πτυχές τοῦ Ἀντίταυρου. Ἐκεῖ σωθῆκαν τὰ παλαιὰ θρησκευτικὰ θέσμια, ἐδῶ σώθηκε τὸ λαϊκὸ βυζαντινοκαππαδοκικὸ χρῶμα φορτωμένο ἀπὸ γλωσσικὲς καὶ λαογραφικὲς πινελιὲς ποὺ ἀξίζουν τῇ μελέτῃ πολλῶν ἐπιστημόνων· πολὺ περισσότερο, γιατί ἡ Ἀναλλαγὴ τὸν πληθυσμὸ αὐτὸ ποὺ ἔσωσε τὸν παραπάνω πολιτισμὸ τὸν ἔφερε τόσο μπρὸς στὰ πόδια μας σὰ γιὰ νὰ μᾶς πῇ: νάμαι ἐδῶ κοντά σας. Ἐμπρός, σῶστε με, σὲ λίγο δὲ θὰ εἶμαι, χάνομαι πιά.

Πρῶτα σκεφτήκαμε ὅλο τὸ ὕλικὸ νὰ τὸ συμπεριλάβουμε σ' ἓνα βιβλίον ποὺ θὰ τὸ τιλοφορούσαμε «τὸ Βαρασὸ κι οἱ ἀποικίες του».

Ἡ πεῖρα ὅμως μᾶς δίδαξε πὼς αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, γιατί ὁ ὄγκος τοῦ βιβλίου θὰ ξεπεράσῃ τὰ ὅρια ποὺ πρέπει· ἔπειτα γιὰ νὰ τυπωθῇ ἓνα τόσο μεγάλο βιβλίον θὰ πρέπει νὰ περάσουν πολλὰ χρόνια, κι ἔτσι θὰ ἐξακολουθῇ νὰ μὲν ἄγνωστος ἀκόμα ἓνας τεράστιος λαογραφικογλωσσικὸς πλοῦτος, ἐνῶ ἔτσι θὰ μποροῦν ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐπιστήμονες νὰ χρησιμοποιήσουν ὅ,τι θὰ βγαίνει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Ἔτσι ἀποφασίσαμε νὰ βγάλουμε τμηματικὰ τὴν ὕλη σὲ βιβλία.

Πρῶτον βιβλίον ποὺ δίνουμε εἶναι τοῦτο, μὲ τίτλον «Ὁ Βαρασὸς α) ἡ ἱστορία του». Θὰ ἀκολουθήσῃ δεῦτερον «τὰ τοπωνύμια» καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Τὰ γλωσσικὰ κείμενα τὰ βάζομε στὸ τέλος μὲ αὐξοῦσα ἀριθμητικὴ σειρὰ· ὁ κάθε ἀριθμὸς ἀντιστοιχεῖ σὲ ἀριθμὸ τῆς μετάφρασης ποὺ παρενθέτομε σὰ δοκουμένον κάθε φορὰ ἐνῶ πραγματευόμαστε τὴ λαογραφικὴ ἱστορία τοῦ Βαρασοῦ. Ὁ γλωσσολόγος θὰ μπορῇ νὰ κἀνῃ τὴ μελέτῃ του παραβάλλοντας κείμενον καὶ μετάφραση. Κεῖνος πάλι ποὺ τὸ ἐνδιαφέρον του εἶναι νὰ μάθῃ μόνον τί ἦταν ὁ Βαρασὸς καὶ τίποτε παραπάνω, ἀπρόσκοπτα θὰ διαβάξῃ τὸ βιβλίον παραβλέποντας τὸ γλωσσικὸ μέρος παραμερισμένο ὅπως εἶναι στὸ τέλος.

Προσπαθήσαμε μ' αὐτὴν τὴν κατανομὴ τῆς ὕλης νὰ κάμουμε πιὸ εὐκόλῃ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου ποὺ ἄμεσα βέβαια ἐνδιαφέρει κείνους ποὺ δὲ θὰ τὸ διαβάσουν, τοὺς Βαρασῶτες, γιατί οἱ πιὸ πολλοὶ τοὺς εἶναι ἀγράμματοι, κι ἴσως θὰ τρίβουν τὰ μάτια τοὺς σὰν ἀκούσουν πὼς εἶχαν κρυμμένο θησαυρὸ πνευματικὸ καὶ τοὺς τὸν ἀποκαλύψαμε· μὰ ἐνδιαφέρει τοὺς ἐπιστήμονες, ἐνδιαφέρει τέλος καὶ τοὺς Ἑλλήνες ποὺ θέλουν νὰ γνωρίσουν τὸν πολυδαίδαλον νεοελληνικὸ πολιτισμὸ μας.

Ἐξάλλου ἔχομε καὶ εὐθύνῃ μπρὸς στίς γενεὲς ποὺ θὰ μᾶς ἀκολουθήσουν.

Κεΐνες με τήν προοπτική πού θά πάρη ή ζωή τους ἴσως μέ πιό πολὺ ἐνδιαφέρον θά διαβάζουν πῶς κάποτε στίς ἀετοφωλιές τοῦ Ἀντίταυρου ζοῦσε κάποια ἑλληνική φυλὴ πού φύλαξε πιστὰ τὴν ἐθνική κληρονομία πού πῆρε ἀπ' τὸ μεσαιωνικὸ ἑλληνισμό, κι ἴσως θά ἐπαινέσουν τὴν προσπάθειά μας γιατί θά τοὺς γίνη ἀφορμὴ μελλοντικῆς μεγαλουργίας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πρωτοπόρος λαογράφος καὶ συγγραφέας. Γεννήθηκε τὸ 1874 στὸν Ἀρτοτῖνα τῆς Δωρίδας. Ὑπηρετήσε ἀρχικὰ ὡς δημοδιδάσκαλος καὶ ἀργότερα ἀποσπάσθηκε, τὸ 1925, στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὴν ἐπόμενη χρονιά στὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. Ὡς τὸ θάνατό του τὸ 1943 ὑπῆρξε γραμματέας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας. Συνεργάστηκε στενὰ μετὰ τὴ Μέλπω Μερλιὲ ἀπὸ τὸ 1930 στὰ πρῶτα στάδια τῆς συλλογῆς τοῦ ὕλικου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

Στὸ πλαίσιο τῆς ἔρευνας τοῦ Κέντρου ἀσχολήθηκε εἰδικότερα μετὰ τὰ Φάρασα τῆς Καππαδοκίας καὶ ἄφησε ὁλόκληρη σειρὰ χειρογράφων γιὰ τὸν σημαντικὸ αὐτὸ οἰκισμό πού ἀποτελοῦσε τὴν ἀνατολικὴ ἐσχατιὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τὰ χειρόγραφα αὐτὰ ἐκδόθηκαν δύο βιβλία, *Ἡ λαϊκὴ λατρεία τῶν Φαράσων* (1949) σὲ συνεργασία μετὰ τὸν Δ. Πετρόπουλο καὶ *Παροιμίες τῶν Φαράσων* (1951) σὲ συνεργασία μετὰ τὸν Δ. Λουκάτο.